

کنکاشی در اصول طراحی فضاهای باز با توجه به پیشینه معماری و شهرسازی ایران

محمد فرخزاد^{۱*}، ایمان مدبری دوم^۲

^۱ استادیار معماری و عضو هیأت علمی دانشگاه گلستان، گرگان

^۲ کارشناسی ارشد معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات مازندران، ساری

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۰۵/۰۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۲/۰۱

چکیده

از دیرباز فضاهای باز در معماری و شهرسازی ایران مورد توجه بوده و می‌توان گفت هیچ بنایی احداث نمی‌شده مگر آن که سامان‌دهی و شکل‌گیری صحیح فضاهای باز آن نیز مدنظر معمار بوده است. اصول پایدار معماری گذشته ایران در فضاهای باز نیز مشاهده می‌شود؛ از آن جمله می‌توان به احترام به طبیعت، توجه به تناسبات، وحدت میان کل و جزء، پایداری و هماهنگی با اقلیم، ایجاد حس مکان و هویت فضایی اشاره نمود. در این میان همیشه توجه خاصی به فضای باز در طراحی مسکن ایرانی وجود داشته است. رعایت الگوهای بومی پر و خالی در خلق فضاهای زندگی ایرانیان منطبق با فرهنگ همساز با طبیعت این ملت در اقلیم‌های مختلف کشور و برای قرن‌های متمادی شیوه عملکرد معماران بوده است. در قرون اخیر متأسفانه با گذشت زمان و بالاخص با حضور فرهنگ بیگانه در معماری مسکونی این سرزمین، توجه به خلق فضاهای باز پویا و هماهنگ با زندگی ساکنان، به فراموشی سپرده شده و محدود شدن چنین اماکنی به پارکینگ‌ها، انبارها یا مسیرهای تردد به درون واحدهای مسکونی، عملاً به کارگیری فضاهای باز را به عنوان بخشی از محیط زندگی انسان، از مجموعه‌های مسکونی حذف کرده است. این مقاله شامل سه بخش می‌باشد. دو بخش اول در فرآیند پژوهشی کتابخانه‌ای و با کنکاش در منابع مختلف، ابتدا به بررسی ویژگی‌های فضاهای باز در معماری گذشته ایران می‌پردازد و شکل‌گیری آن را در مسکن ایرانی تحلیل می‌کند و سپس سیر تحول الگوی فضای پر و خالی در معماری معاصر ایران و چالش‌های حادث شده در ایجاد فضاهای باز مجموعه‌های مسکونی امروزی بررسی شده است. در بخش سوم مؤلفان تلاش کرده‌اند تا با به کارگیری روش تحقیق کیفی و براساس شرایط موجود و قوانین کنونی معماری و شهرسازی حاکم در کشور، با تدوین راه کارها و پیشنهادهای طراحی در فضاهای باز، اصول بیان شده بخش اول در شکل‌گیری این اماکن را در معماری مسکونی احیا نمایند.

واژگان کلیدی: فضای باز، الگوی پر و خالی، مسکن ایرانی، طراحی فضای باز، معماری و شهرسازی ایران.